

Голас Радзімы

№ 50 (1776)
16 снежня 1982 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Даўно мінулі тыя часы, калі ў Мінску ўзводзіліся дамы, падобныя адзін на адзін ці нават цэлыя кварталы. Вось і нядаўна на вуліцы Казінца вырас будынак Беларускага навукова-даследчага Інстытута глебзнаўства і аграхіміі АН БССР. Па архітэктурнаму выкананню — ён адзіны ў рэспубліцы. Тут будаўнікі дбалі не толькі пра яго знешні выгляд, але і пра палепшаную планіроўку кабінетаў, лабараторый, утульнасць культурна-бытавых памяшканняў.

НА ЗДЫМКУ: Інстытут глебзнаўства і аграхіміі.

Фота С. КРЫЦКАГА.

Ответы министра обороны СССР Маршала Советского Союза Д. Устинова на вопросы корреспондента ТАСС

Вопрос. Что Вы, товарищ министр, можете сказать относительно заявления президента США Р. Рейгана о военном превосходстве СССР над США?

Ответ. Да, президент США Р. Рейган утверждает это. Он сказал в речи 22 ноября с. г., что «сегодня практически в любом виде военной мощи Советский Союз обладает явным превосходством». Подобные утверждения не соответствуют действительности. Они рассчитаны на обман общественности и служат для того, чтобы оправдать беспрецедентные военные программы и агрессивные доктрины США. Вызывает сожаление, что к подобного рода попыткам убедить слушателей в существовании того, чего в природе нет, прибегает руководитель великой державы, само положение которого предполагает реализм и ответственность в оценке действительности.

Равновесие между СССР и США в области стратегических вооружений было тщательно выверено в результате почти семилетних переговоров сторон по подготовке Договора ОСВ-2 и подтверждено главами государств при его подписании. Это было в 1979 году. Разве мыслимо за два-три года добиться «явного» превосходства, как утверждает президент США, в стратегических средствах, на создание и развертывание которых затрачиваются многие годы? Или, может быть, вскрылось что-то неожиданное, о чем ранее США не знали? Нет, ничего нового не произошло. И об этом хорошо знают в Вашингтоне. Почему руководители прежней администрации Дж. Картер, Г. Браун, С. Вэнс в 1979—1980 годах признавали, что в области стратегических вооружений между СССР и США существовало примерное равенство, а президент Р. Рейган и министр обороны К. Уайнбергер, придя к власти, начали утверждать уже с 1981

года, что равенства нет? Не потому, конечно, что переменялась объективная ситуация в мире или будто бы СССР вырвался по вооружениям вперед. Дело в том, что Вашингтон поставил теперь перед собой цель сломать паритет, добиться военного превосходства. Называется даже примерный срок для этого — 1990 год. Тут вся загвоздка.

Если же рассматривать военную мощь сторон по другим, кроме стратегических, вооружениям, то неверно сравнивать силы и средства только СССР и США. Противостоят друг другу вооруженные силы НАТО и Варшавского Договора. Поэтому объективная оценка может быть получена при сравнении сил этих двух военных союзов.

В области ядерных вооружений средней дальности в Европе уже много лет имеет место примерное равенство сил. У каждой стороны развернуто примерно по тысяче таких носителей. По числу ядерных зарядов, выводимых на цель один раз — показатель весьма существенный. — НАТО уже сейчас располагает полуторным превосходством.

Руководитель администрации США вводит в заблуждение общественность, когда сводит дело только к ракетам средней дальности наземного базирования СССР и США. Поскольку США этого класса оружия в последние два десятилетия в Западной Европе по ряду причин не имели, то, по логике Вашингтона, Советский Союз должен ликвидировать свои ракеты. Американские же системы передового базирования остаются при этом нетронутыми. И называют сию несерьезную затею «нулевым решением», будто бы простым и справедливым. Насчет простоты спорить не буду. Куда проще — одним махом нарушить оборонительную систему Советского Союза. Что же касается до справедливости, то ее в подобном подходе не

видно. «Нулевое решение» по-американски продиктовано все тем же стремлением к превосходству и ничем иным.

Реальная картина такова, что советские ракеты и бомбардировщики средней дальности противостоят имеющимся в Европе ядерным вооружениям этого типа: американским самолетам — носителям ядерного оружия, размещенным на авиабазах в ряде западноевропейских стран, самолетам — носителям ядерного оружия на борту американских авианосцев, плавающих в прибрежных к Европе морях, баллистическим ракетам средней дальности наземного и морского базирования и бомбардировщикам соответствующих типов Англии и Франции.

Разве можно игнорировать эти средства при определении состава сил средней дальности, как того добиваются на переговорах в Женеве США? Конечно же, нет. Ведь это не тактическое ядерное оружие, каким его хотели бы представить Соединенные Штаты. Указанные средства имеют дальность действия от 1 000 до 4 500 километров и способны наносить удары по объектам на территории СССР вплоть до Урала.

Попытка американцев сравнить силы сторон только по советским и американским ракетам наземного базирования, исключая средства союзников и авиацию США, дислоцированные в Европе, и преподнести общественности чудовищные цифры о превосходстве СССР над НАТО имеет цель запугать западноевропейцев и добиться их согласия на «довооружение» Европы новыми американскими ядерными ракетами. Однако каждому человеку, кто с уважением относится к фактам, ясно, что такой произвольный подход не отвечает принципу равенства и одинаковой безопасности. Это — американская попытка доказать недоказуемое.

Одновременно в выступле-

нии президента предпринята попытка посеять недоверие к позиции Советского Союза. Им заявлено, что Советский Союз нарушает объявленный односторонний мораторий на размещение своих ракет средней дальности в европейской части страны. Заявляю совершенно определенно: СССР верен своему слову. Он не развертывает указанные ракеты в европейской части и даже в одностороннем порядке осуществляет их значительное сокращение. Такова правда. И Вашингтону не удастся бросить тень на нашу политику.

Что касается оценки соотношения обычных вооруженных сил сторон, то это дело более сложное, так как одних сил и средств больше у Варшавского Договора, других — у НАТО. Но по основным показателям картина такова: блок НАТО превосходит Варшавский Договор по общей численности личного состава, по числу боеготовых дивизий, по противотанковым средствам, имеет примерно равное с ним количество артиллерии и бронетанковой техники. НАТО несколько уступает Варшавскому Договору по количеству самолетов тактической авиации. В целом же по обычным вооружениям также налицо примерный баланс сил.

Таким образом, если оценивать соотношение военных сил между Варшавским Договором и блоком НАТО объективно, на основании фактов, то надо будет признать: взять ли стратегические ядерные вооружения или ядерное оружие средней дальности в Европе, или обычные вооруженные силы НАТО и Варшавского Договора — во всех случаях между сторонами имеется примерное равенство. Никакого «явного советского превосходства» не существует.

В этом паритете противостоящих друг другу военных сил мы видим воплощение принципа равной безопасно-

сти сторон. При этом мы убеждены, что применение этого принципа должно выражаться не в бесконечном наращивании вооружений и вооруженных сил, а в совместных, согласованных усилиях по снижению уровней военного противостояния. Именно к этому и стремится СССР на ведущихся переговорах по военным вопросам с США.

Вопрос. Президент Р. Рейган утверждает, что гонку вооружений ведет Советский Союз. При этом он ссылается на тот факт, что с 1962 года вооруженные силы США оставались будто бы на одном уровне, а Вооруженные Силы СССР в течение 20 лет непрерывно увеличивались. Верно ли это утверждение?

Ответ. Глава Белого дома 22 ноября заявил: «Правда заключается в том, что гонку вооружений ведет СССР, а не мы». Давайте посмотрим, кто же в действительности выступает инициатором гонки вооружений? Позвоительно спросить, кто первым создал атомное оружие и применил его против населения Хиросимы и Нагасаки? Кто первым построил тысячи тяжелых бомбардировщиков — носителей ядерного оружия, начал массовое производство и развертывание межконтинентальных ракет, а также наращивание числа атомных ракетных подводных лодок с баллистическими ракетами на борту? Кто был первым в оснащении баллистических ракет разделяющимися головными частями индивидуального наведения? Кто положил начало производству нейтронного и биарного химического оружия? Кто пытается распространить сейчас гонку вооружений на космос? Стоит только поставить все эти вопросы, и станет ясно, что именно США бросали вызов Советскому Союзу на протяжении более трех десятилетий.

Начиная с 50-х годов США навязывали нам гонку вооружений по всем средствам межконтинентальной дальности. Уже в начале 60-х годов они имели около 2 000 тяжелых бомбардировщиков, а к 1966 — 1967 годам развернули более 1 000 межконтинентальных баллистических ракет наземного базирования и 41 атомную ракетную подводную лодку с 656 баллистическими ракетами, то есть вышли на нынешний уровень стратегических вооружений по количеству носителей. СССР располагал в то время

У СПОМНИЛАСЯ газетная публикация. Заходнегерманскі журналіст узяў інтэрв'ю ў Кнута Юхансана. Гэты нарвежац доўгі час не мог знайсці дома работу і вымушаны быў эміграваць у ФРГ. Цяпер ён мае працу, нават некалькі тысяч марак адклаў на «чорны дзень».

Спачатку — бестурботны адказы нарвежца: «Шчаслівы, бо маю працу. Шчаслівы, бо адклаў крыху грошай на «чорны дзень».

І як змяніўся мажорны тон, калі газетчык задаў пытанне: «А што будзеце рабіць, калі раптам зноў страціце работу? Ці хопіць тых грошай на старасць, для сям'і?»

Заклапочаны нарвежац адразу панікнуў. Зусім разгубіўся, далей на пытанні адказваў няўпэўнена: «Такое можа здарыцца. Не, не хопіць тых грошай... Напэўна, паеду шукаць працу ў ЗША ці Канаду».

Колькі такіх прыкладаў можна прывесці сёння з газет аб жыцці ў капіталістычным свеце.

ВЫСОКАЕ ПАЧУЦЦЕ СЯМ'І АДЗІНАЙ

АЙЧЫНА —

ДЛЯ ЎСІХ МАЦІ

турбуе лёс двух родных братоў, якія засталіся ў Нарвегіі без сродкаў да існавання — «жыў бы толькі я!» А самае галоўнае, што для яго зусім адсутнічае паняцце «Айчына». «Дзе плацяць — там і буду жыць, а як там у Нарвегіі — мяне не турбуе, не цікаўлюся» (бярэ гэтыя словы К. Юхансана з інтэрв'ю.—Д. Ч.).

Для нас, савецкіх людзей, няма нічога даражэй роднай зямлі, на якой нарадзіўся і вырас. Тройчы даражэй Айчына, клопатамі якой мы акружаны. За яе мы пралівалі кроў у цяжкія гады вайны, многія аддалі жыццё.

Што гэта: фанатызм ці, як любяць гаварыць у капіталістычным свеце, «загад партыі». Не. Гэта абавязак, гэта удзячнасць за паўсядзённыя клопаты аб кожным з нас, удзячнасць за сённяшняе шчаслівае жыццё.

Ведаю, нехта за мяжой скажа: «Звычайная чырвоная прапаганда. Гэта гаворыць чалавек, які ўсё жыццё меў прывілеі».

Што ж, давайце «пройдемся» па майё біяграфіі.

Я—равеснік СССР. Нарадзіўся ў тым жа знамянальным 1922 годзе на Саратаўшчыне. Рана не стала бацькі. Маці не

магла апрацуць і пракарміць нас, шасцярых дзяцей. Добра помню восені і вёсны, калі, не маючы адзення і абутку (нават лапці дзедавы дабілі), бліжэй туліліся да печы, каб хоць крышку сагрэцца. А калі маці варыла пасную ежу з першых лісцікаў крапівы, мы, дзеці, лавілі драўлянымі лыжкамі вугалькі, што траплялі ў гаршчок, і манілі сябе: «А я з'еў кавалачак мяса!»

Наступны этап майго жыцця. Калі крыху падрас, я стаў беспрытульным. Паездзіў і па Расіі, і па Сярэдняй Азіі...

Што далей? Альбо паставім пытанне крыху інакш. Што ча-

кала б мяне далей, калі б жыў пры царызме?

Упэўнены, што людзі, якія эмігравалі з Расіі да Вялікага Кастрычніка, беспамылкова прадказалі б мой лёс: стаў бы злодзеям, потым — турма. На гэтым усё.

А мой наступны этап стаў зусім іншым. Савецкая ўлада забрала ўсіх беспрытульных у дзіцячыя дамы. Дала нам адукцыю, спецыяльнасць, апраху, абула, накарміла.

І такі ўжо характар у нашага чалавека: зрабілі табе добра — пастараецца ў дзесяць разоў большым добром адплаціць. Вось і працаваў на машынатрактарнай станцыі, рамантаваў сельгастэхніку для калгасаў. Збіраўся падацца на вялікую будоўлю ў Сібір, бо мне здавалася, што там буду больш карысным. Але перашкодзіла вайна.

Пайшоў на фронт. Выконваў заданні камандавання ў тыле ворага на тэрыторыі Чэхаславакіі і Польшчы. Маю некалькі айчынных і замежных ордэнаў і медалёў. Абараняў Радзіму, ваяваў за незалежнасць краін Еўропы.

І тут хачу расказаць яшчэ пра адзін выпадак.

всего немногим более 600 стратегических носителей всех видов.

Таковы факты. Почему президент США не сказал, кто же первым развивал в невиданных масштабах стратегические ядерные силы и угрожал миру? Да потому, что Соединенным Штатам это невыгодно. Поэтому он и говорит только о том, что делал в 70-х годах СССР. Однако правда состоит в том, что Советский Союз был поставлен перед необходимостью отвечать на действия США, принимать меры по поддержанию своего оборонительного потенциала. Только это и ничто другое мы делали в 60-х и 70-х годах. СССР заботился о паритете и никогда не помышлял о военном превосходстве над США.

Президент США, видимо, рассчитывал произвести выгодное для себя впечатление, заявив, будто американские стратегические вооружения два десятилетия не меняются ни качественно, ни количественно. Но он опять вступил в конфликт с фактами.

В действительности наращивание стратегических вооружений США происходило непрерывно. Только в первой половине прошлого десятилетия были развернуты в больших количествах новые системы оружия: принято на вооружение вместо ракет «Минитмен-1» 550 межконтинентальных баллистических ракет «Минитмен-3» с тремя боеголовками индивидуального наведения каждая. Одновременно были проведены работы по увеличению мощности боеголовок и оснащению ракет «Минитмен-3» системой дистанционного перенацеливания ракет. На 31 атомной ракетной подводной лодке были размещены 496 баллистических ракет «Посейдон С-3», каждая из которых оснащена 10—14 боеголовками.

Почти 270 тяжелых бомбардировщиков были оснащены для 20 ядерных ракет СРЭМ каждый. С конца 70-х годов в состав военно-морских сил начали вводиться новые атомные подводные лодки с ракетами «Трай-дент»; все десятилетие велись разработка, производство и развертывание крылатых ракет большой дальности воздушного, морского и наземного базирования.

Осуществление планов развития стратегических вооружений в 70-е годы вместе с известной «стратегической программой» президента Рейгана на 80-е годы,

стремлением Вашингтона во что бы то ни стало «доворужить» Западную Европу новыми ядерными ракетами средней дальности, а также колоссальным, не оправданным никакими оборонительными нуждами, уровнем военных расходов показывает, что Соединенные Штаты, и только они, выступают и в настоящее время инициатором гонки вооружений. Советский Союз укреплением своих Вооруженных Сил лишь отвечал на военные приготовления тех, кто угрожал нашей стране. Вместе с тем он неоднократно предлагал США отказаться от создания новых систем оружия массового уничтожения. Но все наши предложения оставались без ответа, хотя речь шла о взаимных обязательствах.

Вопрос. На пресс-конференции 23 ноября с. г. министр обороны США К. Уайнбергер утверждал, что объявленный президентом способ «компактного базирования» ракет «MX» не противоречит советско-американским договоренностям. Так ли это и почему администрация США уделяет такое большое внимание этому вопросу?

Ответ. Реализация размещения ракет «MX» способом «компактного базирования» явилась бы грубым нарушением одного из центральных положений советско-американских договоренностей, — а именно обязательства не создавать дополнительных стационарных пусковых установок для межконтинентальных ракет, — зафиксированного во Временном соглашении ОСВ-1 и Договоре об ОСВ-2. В частности, нарушаются статья первая ОСВ-1 и статья четвертая ОСВ-2. Понимая, что «компактное базирование» является прямым нарушением советско-американских договоренностей, администрация США сама поставила этот вопрос и развернула пропагандистскую кампанию о «соответствии» указанного способа советско-американским соглашениям. Однако «аргументы» министра обороны К. Уайнбергера о том, что новые шахты нельзя приравнять к пусковым установкам и что шахты — это, дескать, только укрытия, несостоятельны. Они рассчитаны на неосведомленных. Специалисты же хорошо знают, что это заведомая ложь.

По заявлениям официальных лиц Пентагона, США могут попытаться использовать для ракет «MX» неко-

торые ныне существующие шахтные пусковые установки ракет «Минитмен». Однако в этом случае объем таких шахт увеличился бы сверх пределов, согласованных между СССР и США, что также противоречит Договору ОСВ-2.

Но это не все. Согласно плану Вашингтона, предусматривается возможность строительства в будущем дополнительных «ложных» шахтных пусковых установок с целью преднамеренного затруднения контроля за развертыванием ракет национальными техническими средствами. Не исключается и возможность прикрытия района базирования ракет «MX» системой ПРО. Это явилось бы прямым нарушением договора по ПРО и протокола к нему, согласно которым США имеют право перенести систему ПРО из района базы МБР Гранд-Форк только в район столицы (Вашингтон). Разве министру обороны США об этом не известно?

Таким образом, решение о «компактном базировании» прямо направлено на подрыв советско-американских договоренностей, сдерживающих гонку стратегических вооружений.

Вопрос. К чему может привести, по Вашей оценке, объявленное президентом США решение о развертывании ракет «MX» и дальнейшем наращивании стратегического потенциала, в том числе за счет размещения новых американских ядерных ракет средней дальности в Западной Европе?

Ответ. Планируемое развертывание ракет «MX» на территории США и ракет средней дальности в Западной Европе — это программа Вашингтона на ликвидацию существующего ныне военного равновесия, на достижение превосходства над СССР в глобальном и региональном масштабах. Это крайне опасный виток гонки ядерных вооружений. Ведь 100 МБР «MX» — это тысяча высокоточных ядерных боеголовок индивидуального наведения мощностью по 600 килотонн. Это значит, что мощность каждой боеголовки в 30 раз больше мощности атомной бомбы, сброшенной на Хиросиму. Ракеты «MX» являются оружием, destabilизирующим общую стратегическую обстановку.

Следует напомнить и о том, что одновременно с этими ракетами предусматривается развертывание новых баллистических ракет «Трай-

дент» на подводных лодках, стратегических бомбардировщиков, крылатых ракет большой дальности всех видов базирования, использование космоса в военных целях. К 1990 году США рассчитывают иметь только в составе своих стратегических ядерных сил до 20 тысяч ядерных зарядов. Все это вместе взятое трудно расценить иначе как программу подготовки к всеобщей ядерной войне.

К опасному изменению обстановки для Советского Союза и других стран социалистического содружества привела бы и реализация планов НАТО по размещению в Западной Европе около 600 новых американских ядерных ракет средней дальности. Все эти ракеты, приближенные к советским границам, явятся прямым дополнением к стратегическому ядерному потенциалу США, расположенному на американском континенте.

И мы все больше сомневаемся в искренности и серьезности намерений США достичь взаимоприемлемой договоренности на переговорах в Женеве по вооружениям средней дальности. Поневоле приходишь к убеждению, что американская сторона, прикрываясь на переговорах «нулевым вариантом», как ширмой, на самом деле ведет дело к полномасштабному развертыванию своих новых ракет в Европе.

Спрашивается: для чего все это США делают? Они заявляют, что их новые ракеты предназначены якобы против советских ракет СС-20 и для обороны западноевропейских стран. Но это обман западноевропейцев. Безопасность Западной Европы в случае развертывания новых американских ракет не возрастет. Наоборот, ядерная угроза для Европы повысится. Американские ракеты, имея дальность 2 500 километров являются оружием первого удара и рассчитаны на ведение ядерной войны в Европе. Как сказано в документе Пентагона «Директивные указания по строительству вооруженных сил США», они будут нацелены прежде всего на органы государственного и военного управления СССР, а также на наши межконтинентальные баллистические ракеты и другие стратегические объекты. Ведь полетное время ракет «Першинг-2» составит около 6 минут, а следовательно, по расчету агрессора, за это время трудно принять ответные меры. Стало быть, речь идет

не о простом арифметическом прибавлении 600 ракет к стратегическому потенциалу США, а о качественном изменении стратегической ситуации в пользу Соединенных Штатов. Этот факт Советский Союз не может не учитывать.

В Советском Союзе делают надлежательные выводы как из все более нарастающей антисоветской пропаганды, попыток извратить наши мирные инициативы, так и из перспективы увеличения реальной угрозы для нашей страны, в случае, если эти планы США начнут осуществляться. Запугать СССР созданием «сверхзащитных» стратегических ракет «MX», размещением в Западной Европе «Першингов-2» и крылатых ракет американской администрации не удастся. Ей не следует гипнотизировать себя возможностью достижения военного превосходства над СССР. Из этого ничего не выйдет. Если нынешнее руководство Белого дома, вопреки здравому смыслу и попирая волю народов к миру, бросит нам вызов и приступит к развертыванию ракет «MX», то в Советском Союзе будет в ответ на это развернута новая межконтинентальная баллистическая ракета такого же класса и ее характеристики никак не будут уступать ракете «MX». Сумеет СССР, если потребуются, эффективно и своевременно ответить и на другие угрозы Вашингтона.

Агрессивные происки США и НАТО вынуждают нас вместе с братскими социалистическими странами всерьез заботиться о поддержании обороноспособности на должном уровне. Но мы против военного соперничества. Поэтому мы и призываем США отказаться от своих планов наращивания ядерных вооружений, не нарушать установившийся баланс сил. На этот счет совершенно ясно заявил Генеральный секретарь ЦК КПСС товарищ Ю. В. Андропов: «Мы за политику здоровой, приемлемой для сторон основы решения самых сложных проблем и прежде всего, конечно, проблем обуздания гонки вооружений как ядерных, так и обычных. Но пусть никто не ждет от нас одностороннего разоружения. Мы не паничные люди. Одностороннего разоружения Запада мы не требуем. Мы — за равноправие, за учет интересов обеих сторон, за честное соглашение. К этому мы готовы».

Быў я нека у Маскве. Давялося сустрэцца з турыстамі з Аўстрыі. Разгаварыліся з адным госцем пра свае краіны. Турыст ледзь не ў грудзі сябе біў кулаком, так пераконваў у сваёй любові да роднай Аўстрыі.

А калі я расказаў, як цяжка нам было ў гады вайны, як мы рызыкавалі жыццём, аўстрыец раптам сказаў:

— У вас, Чарвякоў, была цудоўная магчымасць пазбегнуць гэтых жахаў. Я б на вашым месцы выбраў момант, каб з Чэхаславакіі ці Польшчы збегчы за мяжу, куды-небудзь далей ад ваенных дзеянняў.

Вось вам і «любоў» да роднай Аўстрыі!

Шкада, што не хопіла часу, каб расказаць яму, чаму мы, савецкія людзі, не за страх, а за сумленне выконвалі свой абавязак. Чаму такія, як Аляксандр Матросаў, дзіцячыя гады якога былі такія ж, як і ў мяне, ішлі на подзвіг, хаця ведалі, што гэта і апошні крок у жыцці. У 1943 годзе ён сваім цэлам закрыў амбразуру варажга дзота і забяспечыў паспех атакі падраздзяленняў нашай арміі.

Дзеля шчасця Айчыны здзяйснялі подзвігі прадстаўнікі ўсіх нацыянальнасцей Савец-

кага Саюза. Ідучы на верную смерць, ніхто з іх не думаў, што аддае жыццё толькі за Расію ці Грузію, Беларусь ці Украіну. Гэта вечнае брацтва, моцная дружба, як ніколі раней, дэманструецца і цяпер, у нашы мірныя дні.

Я працую ў Мінску на заводзе імя Леніна. На прадпрыемстве большасць — беларусы. Але я, рускі, ніколі не адчуваў сябе пасынкам у гэтым дружным калектыве. Больш таго, тыя ж беларусы абралі мяне дэлегатам на XXV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Гэта яны дапамаглі мне стаць першакласным токарам, раскрылі сакрэты майстэрства. І, як вынік, — я стаў пераможцам у сацыялістычным спаборніцтве. Айчына ацаніла маю працу вышэйшай узнагародай. Мне прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы.

Проста смешнай здаецца хлусня з-за мяжы, што ў СССР толькі рускія маюць прывілеі. Смешна і не болей. Узяць да прыкладу мяне. Нядаўна я атрымаў добрую кватэру — але ж не раней, чым мае таварышы па працы, згодна з чаргой.

Атрымаў высокую ўзнагароду за працу? Ну, а беларусы старэй Аркадзь Лепяшук ці токар Віктар Казлоў не маюць

іх? Або ўкраінец Шаўчэнка, грузін Пірцхава. Добрая слава ідзе аб гэтых сумленных працаўніках.

А сумленная праца кожнага з нас — гэта гарантаванае шчаслівае жыццё.

Сёлета, калі краіна адзначае сваё 60-годдзе, я параўноўваю. Не, я не бяру для гэтага дарэвалюцыйную Расію. Бяру толькі пасляваенны час.

Кожную раніцу, калі іду на працу, бачу доўгія рады асабістых аўтамашын ля заводскай прахадной. А мы ж некалькі дзесяткаў гадоў таму назад маглі толькі аб гэтым марыць. Не ў кожнага тады і веласіпед быў.

Прышоў я паступаць на завод, а ў начальніка аддзела на штанах латка, ды не толькі ў яго. А сёння рабочага ад дырэктара завода не адрозніш — у кожнага касцюм, як кажуць, з іголачкай.

Прыклады быццам бы простыя. Але ж давайце ўспомнім, з чаго мы пачыналі, што сталася нам у спадчыну ад старой Расіі. Тыя ж парваныя дзедавы лапці, вугалькі ў бацьвінні замест кавалачка мяса... Не, ёсць што параўнаць.

Дзмітрый ЧАРВЯКОЎ, Герой Сацыялістычнай Працы, токар завода імя Леніна.

Адкрыты і працуе Рэспубліканскі цэнтр паталогіі слыху, мовы і голасу, будынак якога ўзведзены на сродкі ад камуністычнага суботніка.

У Рэспубліканскім цэнтры працуюць спрактыкаваныя сурдолагі, лагapedы, псіхатэрапеўты, якія даюць кваліфікаваныя кансультацыі, аказваюць неабходную дапамогу пацыентам. Да прыкладу, у аддзяленні функцыянальнай дыягностыкі ў спецыяльных сурдакамерах

працяраецца слых у дзяцей, танальная і моўная аўдыяметрыя ў дарослых.

Апрача таго, настаўнікі-лагapedы трэніруюць слыхавую ўвагу і выпраўляюць дэфекты мовы і голасу хворых.

НА ЗДЫМКУ: новы будынак Рэспубліканскага цэнтра паталогіі слыху, мовы і голасу.

Фота У. ШУБЫ.

ЧТОБЫ УВИДЕТЬ БУДУЩЕЕ, НАДО ПОМНИТЬ О ПРОШЛОМ

VI. ТРУДНЫЙ ПУТЬ К ЖЕНЕВЕ

Вскоре после подписания Договора ОСВ-2 была обнародована провозглашенная президентом США директива № 59 о «новой ядерной стратегии США» — доктрина «ограниченной» ядерной войны в Европе и погони за военным превосходством. Под эту доктрину решили подвести и новую материально-техническую базу — в виде решения НАТО от 12 декабря 1979 года о размещении в Западной Европе (сверх уже находящихся там американских ядерных средств передового базирования) 572 единиц ядерного оружия средней дальности: 464 крылатых ракет и 108 баллистических ракет «Першинг-2». Тем самым Вашингтон подвел мину под договоренности, достигнутые во время советско-американской встречи на высшем уровне в июне 1979 года. До декабряского решения НАТО был предпринят Белым домом и другой опасный шаг, направленный на подрыв сложившегося в Европе примерного равенства сил Варшавского Договора и НАТО: решение о производстве основных компонентов нейтронного ядерного оружия. В связи с намерением создать у границ социалистического содружества в Европе ракетно-ядерный нейтронный комплекс Л. И. Брежнев предостерег западные державы, заявив, что претворение в жизнь этих планов, как и замыслов американской военной насчет нейтронного оружия, привело бы только к новому росту напряженности в Европе, к новому взлету гонки вооружений.

Чтобы исключить такое обострение, Советский Союз предложил договориться о взаимном отказе от производства нейтронной бомбы и тем самым избавить Европу и весь мир от появления этого нового оружия массового уничтожения. Стремясь ускорить начало переговоров о взаимном отказе от производства нейтронного оружия, СССР и другие социалистические страны в марте 1978 года внесли в Женевский Комитет по разоружению проект конвенции о запрещении ядерного нейтронного оружия. Пока делегация США с помощью своих союзников марширует этот проект, президент США Р. Рейган объявил о начале полномасштабного производства нейтронного оружия.

Советский Союз предпринял все для того, чтобы избежать остроты и в вопросе об оружии средней дальности в Европе. Еще в октябре 1979 года, то есть до принятия странами НАТО решения о ракетно-ядерном «договорении», Советский Союз предложил не доводить дело до опасного шага, который может оказаться роковым, достиг политического

урегулирования спорного вопроса об оружии средней дальности. С этой целью СССР выразил готовность сократить количество средств такой категории, если Запад откажется от своего намерения. Но Вашингтон и его партнеры голосу рассудка не вняли.

После злополучного решения НАТО СССР не прекращал поиски наиболее целесообразных путей решения проблемы, которые бы не ущемляли интересов безопасности ни одной из сторон. На XXVI съезде КПСС (февраль — март 1981 года) было выдвинуто предложение установить мораторий на размещение в Европе новых ракетно-ядерных средств средней дальности стран НАТО и СССР. То есть заморозить в количественном и качественном отношении существующий уровень таких средств, — включая, разумеется, ядерные средства передового базирования США в этом районе. В Вашингтоне отвергли это предложение. Там выдвинули так называемый «нулевой вариант», суть которого сводится к попытке одностороннего разоружения СССР. По этому варианту Советский Союз должен был бы ликвидировать все свои ракеты средней дальности, причем размещенные не только в его европейской части, но и в восточных районах (то есть те самые средства, которые к проблеме ядерных вооружений в Европе не имеют ни малейшего отношения). В обмен на это США откажутся от развертывания в Западной Европе новых ракет. Американские же ядерные средства передового базирования, а также ядерные средства Англии и Франции, составляющие неотъемлемый компонент общего стратегического баланса сил на европейском континенте, хотят оставить за рамками переговоров. Если бы подобный «нулевой вариант» был реализован, НАТО приобрела бы более чем двойное преимущество по числу носителей ядерного оружия средней дальности и трехкратное — по числу ядерных боезарядов.

Благодаря настойчивости СССР Белый дом дал согласие на переговоры об ограничении и сокращении ядерных вооружений в Европе, которые начались в Женеве в ноябре 1981 года. При всех выявившихся там на первых двух раундах трудностях СССР терпеливо добивался прогресса и взаимоприемлемой договоренности.

Советский Союз готов договориться о полном отказе обеих сторон от всех видов оружия средней дальности, способных поражать объекты в Европе. Он может пойти и дальше: к полному извлечению континента от ядерного оружия как средней

дальности, так и тактического. Если же США и их союзники не готовы к всеобъемлющему решению этого вопроса, то СССР согласен и на постепенное, но весьма существенное сокращение на взаимной основе количества ядерных вооружений средней дальности.

Стремясь содействовать успеху переговоров в Женеве и проявляя добрую волю, Советский Союз принял решение о моратории на дальнейшее развертывание своих ядерных вооружений средней дальности в европейской части страны. Более того, в таком же одностороннем порядке он объявил о намерении сократить часть этих вооружений и о серьезных практических шагах в этом направлении.

Конструктивная позиция СССР в вопросах ядерного разоружения, поддерживаемая мировым общественным мнением, в том числе и США, в конце концов побудила Белый дом вернуться к совместному с Советским Союзом обсуждению путей дальнейшего ограничения и сокращения стратегических вооружений. Переговоры по этой проблеме начались в Женеве в мае 1982 года. По мнению СССР, для обеспечения результативности этих переговоров необходимо, во-первых, чтобы переговоры действительно преследовали цель ограничения и сокращения стратегических вооружений, а не служили прикрытием для продолжения гонки вооружений и ломки сложившегося паритета. Во-вторых, необходимо, чтобы стороны вели их с учетом законных интересов безопасности друг друга и в строгом соответствии с принципом равенства и одинаковой безопасности. Наконец, надо сохранить все то положительное, что было достигнуто в этой области ранее.

Выступая на XIX съезде советского комсомола (весной 1982 года), Л. И. Брежнев внес исключительно важное предложение — с началом переговоров в Женеве условиться о том, чтобы оружие стратегического назначения СССР и США было заморожено в количественном отношении и чтобы была максимально ограничена его модернизация. СССР предложил далее, чтобы обе стороны в период ведения переговоров не предпринимали никаких действий, способных привести к нарушению стабильности стратегической ситуации. Такое замораживание, важное само по себе — с точки зрения обуздания наращивания ядерных арсеналов, — существенно облегчало бы движение вперед, к радикальному ограничению и сокращению стратегических вооружений.

Владлен КУЗНЕЦОВ.
(АПН).

У Беларускім таварыстве «Радзіма»

ТОЛЬКИ НА КАРЫСЦЬ

У канцы лістапада ў Мінску некалькі дзён гасціла група кіраўнікоў і актывістаў патрыятычных арганізацый нашых суайчыннікаў з рубяжом, якія прымалі ўдзел у рабоце сесіі Савета Таварыства «Родина» ў Маскве. Як мы паведамлялі ўжо, сесія адбылася 17 лістапада і была прысвечана 60-годдзю ўтварэння СССР. На яе былі запрошаны прадстаўнікі прагрэсіўных зямляцкіх аб'яднанняў з розных краін Еўропы, Амерыкі, з Аўстраліі.

У саставе групы, што прыбыла ў Беларусь, знаходзіліся Іван Грыбань, ганаровы старшыня Федэрацыі рускіх канадцаў, і член Галоўнага праўлення гэтай арганізацыі, намеснік галоўнага рэдактара газеты «Вестник» Канстанцін Парусіс, прадстаўнікі Саюза духоўных абшчын Хрыста (Канада) муж і жонка Рыгор і Паліна Дзяжыкавы, Васіль Шчэрба, актывіст клуба імя Чарнышэўскага і супрацоўнік газеты «Русский голос» (ЗША), Уладзімір Гольш, прэзідэнт Савета старшын клубу суайчыннікаў у Аргенціне, і член гэтага ж Савета Даміна Вергялец, член праўлення Рускага культурна-дэмакратычнага саюза ў Фінляндыі Сяргей Храмаў, члены праўлення таварыства «Родина» (Аўстрыя) Валянціна Пігаль і Ольга Керцнер, старшыня Славянскага таварыства ў Вялікабрытаніі Аляксандр Бута.

Большасць гасцей ніколі не была ў Мінску, таму для іх асабліва цікава і карысна было пазнаёміцца з гісторыяй нашага народа і яго сучаснасцю, пачуць пра перажытае ў гады Вялікай Айчыннай вайны і ўбачыць дасягнутае за час мірнага будаўніцтва, паллобавацца архітэктурнымі ансамблямі нашай сталіцы і адчуць шчырасць і цеплыню яе жыхароў. Суайчыннікі наведлі музей І з'езда РСДРП, пазнаёміліся з арганізацыяй гаспадаркі ў прыгарадным цяплічным камбінаце «Ждановічы», аглядзелі цэхі і прадукцыю аднаго з буйнейшых прамысловых прадпрыемстваў рэспублікі — Мінскага завода халадзільнікаў. Спектакля на п'есе выдатнага беларускага драматурга Андрэя Макаёнка «Верачка», які землякі глядзелі ў славурым драматычным тэатры імя Янкі Купалы, і агляд вялікай экспазіцыі ў Палацы мастацтва, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння народных песняроў Якуба Коласа і Янкі Купалы, далі ім магчымасць атрымаць уяўленне аб развіцці і ўзроўні нацыянальнай культуры ў Беларусі.

У Беларускім таварыстве «Радзіма» адбылася сустрэча замежных суайчыннікаў з кіраўнікамі і актывам таварыства. Вітаючы далёкіх гасцей, старшыня прэзідыума Беларускага таварыства «Радзіма», народны мастак СССР, дэпутат Вярхоўнага Савета РСФСР Міхаіл Савіцкі адзначыў важнасць той культурна-асветнай работы, якую праводзяць нашы суайчыннікі, аб'яднанні ў патрыятычны арганізацыі. «Гэтая работа нікому не шкодзіць, — падкрэсліў М. Савіцкі, — ні вам, ні нашым дзецям, ні тым народам, сярод якіх вы жывяце. Яна толькі на карысць усім. Вам яна дапамагае захаваць і перадаць маладому пакаленню традыцыі і культуру народа, з якога вы самі выйшлі. А праз вас шчырыца праўда аб нашай Радзіме — Савецкім Саюзе. Гэта так патрэбна для ўзаемаразумення!»

Суайчыннікі выказалі свае меркаванні аб рабоце Беларускага таварыства «Радзіма», якое заклікала дапамагаць ім ва ўстаўленні і ўмацаванні духоўных сувязей з Бацькаўшчынай, расказалі аб дзейнасці арганізацый, якія яны прадстаўляюць.

— Нядаўна вярнуліся з Мінска нашы ўдзельнікі курсаў павышэння харовага і танцавальнага майстэрства, — сказаў І. Грыбань. — Яны прыехалі ў Канаду зусім іншымі людзьмі: акрыленымі, гатовымі горы звярнуць. Тры тыдні вучобы на курсах, у вашых выдатных майстроў далі ім вельмі многае. Цяпер у Канадзе часцей можна будзе ўбачыць наш беларускі танец, пачуць беларускую песню.

— Тое ж самае магу засведчыць і ад імя беларусаў і ўкраінцаў, якія жывуць у Аргенціне, — падтрымаў У. Гольш. — Добрую справу зрабілі ваша Міністэрства культуры і Таварыства. Мы хацелі б, каб такія курсы праводзіліся і надалей.

— А я хачу перадаць сардэчную падзяку ад нашых дзяцей, — заявіла В. Пігаль. — І тых, хто сёлета правёў шчаслівы месяц у піянерскім лагэры, і тых, хто быў у «Зялёным бары» некалькі год назад. Дзеці пра гэту паездку ў Беларусь не забываюць. Яна застаецца прыемным успамінам на ўсё жыццё. І самае, бадай, важнае, што наша маладое пакаленне пачыла тую краіну, адкуль мы родам. Пабачыла і палюбіла.

М. Савіцкі падзякаваў гасцям за высокую ацэнку дзейнасці Беларускага таварыства «Радзіма», за выказаныя заўвагі і пажаданні ў яго рабоце і запэўніў, што Таварыства заўсёды будзе падтрымліваць землякоў-патрыётаў у іх натуральным імкненні мацаваць духоўную павязь з маці-Радзімай, дзе б яны ні жылі, — заставацца яе вернымі сынамі.

В. КРАСПАЎСкі.

НА ЗДЫМКУ: замежныя суайчыннікі пасля наведання Палаца мастацтва ў Мінску.

ЮБІЛЕЙНАЕ ПАСЯДЖЭННЕ

З усведамленнем свайго высокага абавязку перад народам і партыяй сабраліся 8 снежня ў Маскве вучоныя на юбілейнае пасяджэнне агульнага сходу Акадэміі навук, прысвечанае 60-годдзю ўтварэння СССР.

У зале — прадстаўнікі навуковай грамадскасці сталіцы, дэлегацыі акадэміі навук саюзных рэспублік, а таксама акадэміі навук НРБ, ВНР, СРВ, ГДР, КНДР, Кубы, МНР, ПНР, СРР, ЧССР і СФРЮ.

З дакладам «60-годдзе ўтварэння СССР і развіццё савецкай навукі» выступіў віцэ-прэзідэнт АН СССР акадэмік У. Кацельнікаў.

Шырокую карціну навуковых даследаванняў

у краіне далі выступіўшыя на сходзе прэзідэнты акадэміі навук саюзных рэспублік Б. Патон, М. Барысевіч, А. Садькаў і інш. Яны падкрэслілі, што стварэнне і бурны прагрэс за гады Савецкай улады рэспубліканскіх акадэміяў — гэта вынік утварэння 60 гадоў назад Саюза СССР, бескарыслівай дапамогі з боку Савецкай дзяржавы, рускіх вучоных, брацкай узаемнай падтрымкі савецкіх рэспублік.

Буйныя навуковыя вынікі, атрыманыя ў Беларусі, адносяцца да фізіка-матэматычных і тэхнічных навук, а таксама да біялогіі. Да статкова назваць тэорыю аптычных уласцівасцей крышталю, метады даследавання складаных малекул і іншыя дасягненні.

INITIATIVES FOR PEACE

People in my country think highly of the USSR's commitment not to be the first to use nuclear weapons. I know that the Soviet Union has made other peace initiatives, but very little is known about them in our country.

Sigurd LINDAHL (Sweden)

Let me remind you of only a few facts from recent history. In March 1979, the Soviet Union came forward with a proposal that all participants in the Helsinki Conference undertake an obligation not to be the first to use either nuclear or conventional weapons. Such an agreement would be in the nature of a non-aggression pact. This initiative was not supported by the West. Now the USSR has taken a unilateral step by assuming the commitment mentioned in your letter.

February 1981. The 26th CPSU Congress suggested that the Soviet-American talks on strategic arms limitation be resumed immediately (the USA consented

to their resumption only on May 9, 1982).

September 1981. On the initiative of the USSR, the UN General Assembly adopted the Declaration «To Prevent a Nuclear Catastrophe». This document proclaims first use of nuclear weapons to be the gravest crime against humanity.

November 1981. The USSR put forward a programme for solving the question of nuclear weapons in Europe. Its substance: Europe must be free of both medium-range and tactical nuclear weapons. The realization of this plan would contribute to turning the entire continent into a nuclear-free zone. To facilitate a dialogue on this question, the

USSR suggested that while the talks were in progress, both sides should abstain from deploying new and modernizing existing medium-range nuclear weapons in Europe.

March 1982. The Soviet leadership adopted a unilateral decision to impose a moratorium on the deployment of medium-range nuclear weapons in the European part of the USSR. The replacement of old missiles with new SS-20s was suspended.

March 1982. The USSR proposed that an agreement be reached on the mutual restriction of naval operations. Notably, on the withdrawal of missile-carrying submarines from the vast combat patrolling areas and on restricting their cruises to mutually agreed-upon routes.

May 1982. The USSR announced that it was effecting a considerable reduction of medium-range missiles. It also announced its readiness to freeze strategic armaments and restrict their

modernization to the utmost as soon as talks begin with the USA on strategic arms limitation and reduction.

September 1982. NATO and the Warsaw Treaty Organization must not extend their sphere of action to Asia, Africa and Latin America. Such was the proposal made by the Soviet leadership during a meeting with Prime Minister Indira Gandhi of India.

October 1982. It is necessary to agree on a complete and universal banning of nuclear weapons tests and also to declare the destruction of civilian nuclear projects tantamount to an attack with nuclear weapons and qualify it as a grave crime against humanity—such were the USSR's proposals at the 37th Session of the UN General Assembly.

This is a far from complete list of Soviet initiatives in the sphere of disarmament and prevention of nuclear war. And the USSR remains true to its course.

Boris DANILOV

A WOMAN'S STANDPOINT IN PAINTING

Every new work by Byelorussian painter Ninel Schastnaya invariably evokes a flow of letters with a common plea: we hope you will continue with the theme of Woman as consistently and diligently as before.

So far, admirers of her art have had no grounds to doubt that. Her loyalty to the multifaceted world of a woman, to a woman's concerns, worries and joys has been confirmed once again by a recent onewoman show in old Polotsk, Ninel Schastnaya's native town.

One of the first canvases which opened her long travel into the world of a woman was «The Rainbow». The idea of the picture first came to her soon after graduating from the USSR Academy of Art in Leningrad. At that time she had just become a young mother.

«As I held the helpless tiny creature in my arms,» Ninel Schastnaya says, «I could not help thinking of her future lot. What sort of life awaits my daughter? Will she be luckier than me and be spared the misery of a war-singed childhood?»

This worry is rendered in the picture by a clever choice of the mother's attitude: she is pressing the baby to her breast in what seems an awkward yet touching gesture.

The painter's works present her subjects at various stages in their lives: in the days of carefree childhood («In the Sun»), youth and love («The Two»), and in the autumn of life, when a mother gives her blessing to her son setting off to accomplish a heroic deed (a triptych dedicated to Pyotr Klimuk, Byelorussia's first cosmonaut). We see the woman at a time of grief («The Lonely One»).

Ninel Schastnaya has other works, too, which deal with various aspects of human life, yet she obviously gives preference to women. Why?

«Women's images play an important role in painting, including Byelorussian painting. But the painters are mainly men, they paint women in terms of their own male psychology. I made it my point to show what the woman thinks, and how she understands the world: motherhood, love, friendship; how she apprehends music, colour, line, shape, and so on.»

Schastnaya's technique is quite original, too. Her canvases are covered with very small, droplike brushstrokes arranged in exquisite tone combinations. She puts on up to 40 layers of paint, which show through and complement one another, making the texture shine and sparkle like precious fabric.

People like her manner and her works. This is what makes her the happiest of women.

Anatoly STUK

Minsk Dynamo Makes It At Last

Now that the curtain has fallen on the 45th USSR Top League football championship, we asked Renat Dasayev, USSR and Moscow Spartak goalkeeper, to comment on the season's results and the USSR international performance.

I'll try to be objective even though I do have a vested interest in the events. All of us on Spartak wanted very badly to win the championship, but just didn't get the few necessary points because we weren't consistent throughout the season. But I am pleased that we were again the top Moscow team. I now have a bronze medal to add to my collection.

I mentioned consistency. Here is where Minsk Dynamo, which won their first League championship and gold medals, were way above their closest competition. Dynamo are a team that, though lacking big names, are fast, concerted and play well together. Minsk has come a long way over many years, putting together a team game and an optimum lineup for competitions.

Characteristic of the new champions is that like Spartak, they try to play attacking foot-

ball. It was no accident that both Minsk Dynamo and Spartak were able to beat Kiev Dynamo (the silver medallists) on their own field, something which other teams rarely can do. Kiev have a solid defence and excellent people at other lines, and most of their opponents give up before they start and save their energy for other games. But as I saw, the Kiev players lose some of their cool when they feel that opponents are not scared off and are ready to come at them.

Fourth place Tbilisi Dynamo started slipping somewhat imperceptibly. Moscow's Torpedo, Dynamo and Central Army Club still can't attain their former glory. Kairat and Kuban, thought to be solidly ensconced in the Top League only a year ago, have been relegated, showing that one never can rest on one's laurels.

As for Spartak, I think we were playing rather well at the end of the season, although there were some annoying errors. For the past four years in a row we have been in the running for medals, and that speaks for itself. Another big plus for Spar-

tak is our four victories in the first two rounds of the UEFA Cup against the English club Arsenal and Haarlem of the Netherlands, with a total goal ratio of 13—5 in our favour. In these tournaments, teams playing away try for a draw. But we decided not to change our style, and went all out to win each time.

Of course, the season's big event was the World Cup in Spain. On the day it started I celebrated my 25th birthday and my teammates told me that I had reached the age of goalkeeping maturity. I really want to be able to play the next World Cup four years from now, as I got to know football from a wholly new angle, so to speak, at the one in Spain.

The USSR's World Cup performance could hardly be called brilliant. I don't want to appear as a carping critic who can pinpoint why our team didn't go further. Even I, who was on that team, can't supply the answer. The only thing I know of is that our guys just didn't show what they really can do at the World Cup.

The World Cup was a debut for us all, and the experience we

picked up is sure to help us in the near future—at the preliminaries of the European championship.

I also believe that none of the players or coaches should be singled out for blame. We are all answerable for our team performing below par. We got together in Barcelona after the World Cup ended, without the coaches, and the consensus was that we ourselves were the ones to blame because we were more concerned about protecting our own goal than putting the ball in our opponents'. And some players didn't really give 100 per cent and did not play a team game. They did try, they did keep on running, and felt badly because we did poorly, but most important was that we didn't have a single player who could lead.

The World Cup is an academy of football, and it taught us a lot.

On photos: Moment of the last game of the season between Spartak (Moscow) and Dynamo (Minsk). A member of the USSR national football team Sergei Borovsky from Minsk Dynamo. Phopos by N. KHODASEVICH

UNTAPPED POTENTIAL IN POTATOES

After an experiment conducted by scientists at the Byelorussian SSR Academy of Sciences on pilot plantations, the potato bushes produced seemed rather short, but the lower leaves turned out to produce a 12-20 per cent increase in the yield.

The scientists treated the fields with a new preparation for retarding the growth of grain crops. But if it prevented the stems of rye and wheat plants from growing tall, making them

resistant to lodging, on the potatoes the effect was more obvious: the «building material» that might have been used in leaf production was used for the formation of tubers. Moreover, the sprouts treated with this preparation became less susceptible to disease, and the mechanical cultivation of such fields became easier.

БУДЗІЎ ГІСТАРЫЧНУЮ ПАМЯЦЬ НАРОДА, АБУДЖАЎ

ДА 175-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ В. ДУНІНА-МАРЦІНКЕВІЧА

НАРАДЖЭННЕ новай беларускай літаратуры XIX стагоддзя адбывалася ў своеасаблівых умовах. Па трапічнаму вызначэнню даследчыка беларускай літаратуры Рыгора Семашкевіча, наша айчынная пісьменнасць у перыяд свайго станаўлення была «і ананімнай, і падцэнзурнай, стваралася і ў выгнанні, і ва ўнутранай эміграцыі, і за турэмнымі кратамі, і перад шыбеніцай».

Адным з першых, хто выступіў на ніве беларускага пісьменства, усёй падзвіжніцкай творчасцю сцвярджаючы ідэю існавання айчынай літаратуры на роднай мове і шмат у чым вызначаючы дэмакратычны характар і напрамак яе далейшага развіцця,

рамантызму, народжаны пошукам шляхоў выпраўлення рэчаіснасці, усведамленнем заган тагачаснага грамадскага ладу.

Сталенне паэтычнага майстэрства Дуніна-Марцінкевіча адлюстравалася ў зборніках «Гапон, беларуская аповесць, з праўдзівага здарэння на мове беларускага народа напісаная», «Вечарніцы і Звар'яцелы», «Цікавішся? — Прачытай!», «Дудар беларускі», выдадзеных у 1855—1857 гадах у Мінску. Займець за тры гады чатыры друкаваныя зборнікі — ці не вялікі поспех нават для сучасных паэтаў? Аднак гаворка ідзе не пра поспех асобнага творцы, а ўсёй беларускай дакастрычніцкай літаратуры: справа ў тым, што да пачат-

ку яго «першым і самым энергічным агітатарам цяперашніх беспарадкаў», здольным, аднак, «па-майстэрску ўтойваць свае дзеянні». Ужо гучалі апошнія стрэлы паўстання (пад кулямі вайсковага трыбунала гінулі лепшыя сыны радзімы), калі жандары ўрэшце высачылі паэта і даставілі ў мінскую турму, дзе, пратрымаўшы больш года пад следствам і не дабіўшыся неабходнага ім прызнання ад чалавека, які, зноў жа па іх казённай характарыстыцы, валодаў «даволі бойкім пером і езуціцкім настроем», выслалі ў Люцінку пад нагляд паліцыі.

Нават таго, што было створана пісьменнікам у надзвычай неспрыяльных умовах дарэформеннай эпохі, да-

ШЧОДРАЯ НІВА ДУДАРА

з'яўляецца Вінцэнта Іванавіч Дунін-Марцінкевіч. Нарадзіўся ён у канцы 1807 года (па іншых звестках 23 студзеня 1808 года) у фальварку Панюшкавічы на Бабруйшчыне ў сям'і арандатара. Рана асірацеўшы, Вінцэнт самастойна пракладваў шлях да навукі. Ён скончыў Бабруйскую павятовую школу і Віленскую базыліянскую бурсу, куды, відаць, уладкаваў яго дзядзька на маці — Станіслаў Богуш-Сестранцэвіч, мітрапаліт рымска-каталіцкіх касцёлаў у Расіі і літаратурны дзеяч. Пасля смерці апошняга (1826 год), не маючы ні ад кога падтрымкі, слабы здароўем малады Марцінкевіч пакінуў заняткі медыцынай у Віленскім (па некаторых звестках Пецярбургскім) універсітэце і зарабляў на практыцы, уладкаваўшыся сакратаром у прыватнае бюро віленскага чыноўніка Бараноўскага. Неўзабаве ён ажаніўся з 16-гадовай дачкой свайго хлебадаўцы без згоды на тое апошняга і пераехаў у Мінск.

8 красавіка 1840 года, па-прадне зрабіўшы буйныя грашовыя пазыкі, Дунін-Марцінкевіч купіў невялікі фальварак Люцінка ля Пяршай, дзе пачынае стала займацца літаратурнай творчасцю, назаўсёды кінуўшы горкі казённы пірог. Яго раннія творы — лібрэта аперэт «Чарадзейная вада», «Спаборніцтва музыкаў», «Рэкруцкі набор» — не захаваліся. Першая друкаваная кніга Дуніна-Марцінкевіча — лібрэта оперы «Ідылія» (Stielanka), выдадзеная пасля доўгай цэнзурнай валакіты ў 1846 годзе ў Вільні, — гэта, па сутнасці, і першая беларуская опера, дзе паны гавораць па-польску, сяляне — па-беларуску. У творы вуснамі галоўных герояў (селянін Ціт, воіт Навум), выкрываючы бесчалавечнасць прынятальнікаў, драматургу ўдалося стварыць «ідылію»... з кантрастамі, намалюваць праўдзівы абразок жыцця прыгоннай беларускай вёскі дарэформеннай эпохі. І ў далейшай творчасці, там, дзе пісьменнік звяртаўся да паказу народнага побыту, ён заставаўся найбольш праўдзівым. Калі ж малюваў сентыментальна-саладкавыя вобразы «добрых» паноў, тады назіраўся адыход ад жыццёвай рэальнасці, прадиктаваны гуманістычным памкненнем прабудзіць у панскім сэрцы спагаду да абяздоленых. Тут Дунін-Марцінкевіч выдаваў уяўнае за рэальнае, а гэта — адзін з асноўных прыёмаў

ку 90-х гадоў мінулага стагоддзя, дакладней, да выхаду ў 1891 годзе кракаўскага выдання «Дудкі беларускай» Францішкі Багушэвіча, кнігі Дуніна-Марцінкевіча заставаліся адзінымі паэтычнымі зборнікамі з беларускімі творамі, першымі вестунамі прыгожага пісьменства Беларусі на славянскім літаратурным мацерыку, сустрэтымі некаторымі грамадскімі коламі варожа, аб чым яскрава сведчыць зацятая палеміка на старонках тагачаснага польскага друку, якая адразу паставіла пісьменніка на чале краёвага літаратурна-грамадскага руху з рознымі ідэйна-дэмакратычнымі плынямі. Пачынаючы новую старонку ў гісторыі нацыі, пісьменнік не абмежаваўся адной літаратурнай дзейнасцю, хай сабе такой пільнай і неабходнай. Энергічны, надзелены шматгранным талентам, паэт стварыў у Мінску музычна-драматычны гурток. Намаганні гуртка 9 лютага 1852 года ў гарадскім тэатры была пастаўлена «Ідылія». І са сцэны прагучала жывое беларускае слова, якое гнеўна асуджала касмапалітызм арыстакратычных колаў грамадства.

Шматлікія вершаваныя апопесці, апавяданні, так званыя «быліцы» паэта склалі своеасаблівы паэтычны эпас народа. Малючы гістарычнае мінулае дзесяткаў гарадоў, мястэчак, вёсак з іх традыцыямі, легендамі, пісьменнік узаўляў абагульнены вобраз адзінай зямлі — Бацькаўшчыны, будзіў гістарычную памяць народа, а значыць, будзіў у чалавеку грамадзяніна.

У 1858 годзе выданне адной з «быліц» паэта («Халімон на каранцы») было забаронена; у 1859 годзе царская цензура канфіскавала пераклад «Пана Тадэвуша» А. Міцкевіча на беларускую мову, зроблены Дуніным-Марцінкевічам. Скончыўся такі кароткі кніжны зарапак над беларускай паэтычнай нівай. Скончыўся, каб маланкава ўспыхнуць у якучых, як скупыя сялянскія слёзы, радках «Мужыцкай праўды» і на мове герояў аўтара «Гапона», «Вечарніц», «Купалы» прагучаў пароль: «Каго любіш? — Люблю Беларусь. — Так узаемна!»

Хоць Дунін-Марцінкевіч не пакінуў нам ніякіх звестак аб удзеле ў паўстанні 1863 года, відавочна, што самі царскія сатрапы звязвалі, і даволі ўлаўнена, нарастаючы ў краі рэвалюцыйны рух з імем беларускага дудара, называ-

статкова, каб па праву прызнаць яго заснавальнікам новай беларускай літаратуры. Аднак пасля пакут у царскіх засценках, горычы паражэння паўстання Дуніна-Марцінкевіча чакаў велічны эпічны ўзлёт, наканаваны кожнаму сапраўднаму творцу, чакала несмяротная «Пінская шляхта». «Чалавецтва, смеючыся, развітаецца са сваім мінулым», — пісаў К. Маркс. У сваёй лепшай п'есе беларускі драматург бязлітасна высьмеяў самой гісторыяй асуджаных на выміранне пыхаватую забабонную шляхту і царскае самадзяржаўе з тупымі чыноўнікамі-кручкатворамі. Чуйна ўлоўліваючы зрухі ў жыцці народа, драматург у другой сваёй камедыі «Залёты» паказаў нараджэнне на Беларусі пачварна-хікай істоты з гніюнай мараллю, законам, цынічнай этыкай, тых, хто ў вобразе габсекаў, нусінгенаў ужо запраўляў дзяржавамі ў краінах Захаду.

Пазабўлены права выдаваць кнігі, паэт у апошнія гады жыцця на ўласны кошт і адказнасць адкрыў у Люцінцы шкoлку для сялянскіх дзіцей, працягваючы тым самым завет К. Каліноўскага — «сеяць асвету снаміж простага люду».

17 снежня 1884 года ў абшмэндай старэнькай хатцы, заваянай мяцеліцамі, пад самотнай асірацелай ліпай, «пасаджанай уласнаю рукою», перастала біцца збалелае да апошняй крывіні за долю «бедных мужычкоў» высакароднае сэрца пісьменніка.

Сёлета, святкуючы 175-годдзе з дня нараджэння заснавальніка новай беларускай літаратуры, мы маем яшчэ шмат загадак у жыццяпісу В. Дуніна-Марцінкевіча. А галоўныя таямніцы — дзе прападаў паэт тых 600 дзён з лютага 1863 года па кастрычнік 1864, няўлоўны для царскіх сатрапаў, калі родная Беларусь была ахопленая трывожным зарывам паўстанскіх пажараў, і што пакінуў ён пасля смерці ў кufры «паўносьнякім рознай пісаніны», які згарэў у полымі люцінскай сялібы?

Таму цяжка адказаць, чым валодаў пісьменнік больш — паэтычным талентам або грамадзянскай мужнасцю. Але, паяднанна, гэтыя рысы робяць постаць В. Дуніна-Марцінкевіча адной з велічных і трагічных на шляху гістарычнага развіцця беларускай нацыі.

Язэп ЯНУШКЕВІЧ.

Да 175-гадовага юбілею з дня нараджэння класіка беларускай нацыянальнай літаратуры В. Дуніна-Марцінкевіча мастацкі рыхтуюць выстаўку, дзе пакажуць свае новыя творы, прысвечаныя жыццю і творчасці пісьменніка.

НА ЗДЫМКАХ: У. САВІЧ. Ілюстрацыі да п'есы «Пінская шляхта»; А. ФІНСКІ. «В. Дунін-Марцінкевіч».

У ЧАЛАВЕКУ ГРАМАДЗЯНІНА ВЯРТАННЕ З ЗАБЫЦЦЯ

Мінулае стагоддзе гэтак жа, як і шматлікія папярэднія, было не вельмі спрыяльнае для творчасці беларускіх пісьменнікаў. Калі што і стваралася імі, узнікала з-пад іх пера, яно найчасцей не даходзіла да чытача, асядала ў прыватных архівах ці зусім знішчалася — цензураю, жандарамі, паліцэйскімі — у часе вобыску, арышту і іншай жыццёвай калатнечы.

Літаратуразнаўцам, гісторыкам літаратуры дваццатага стагоддзя шмат давялося прыкласці намаганняў, каб адшукаць і вярнуць да жыцця створаныя ў даўнейшыя часы беларускімі пісьменнікамі творы. Гэтыя пошукі не спыняюцца і цяпер. Часамі яны бываюць вельмі плённыя.

Вядомаму беларускаму вучонаму, літаратуразнаўцу Адаму Мальдзісу, напрыклад, у канцы шасцідзясятых гадоў нашчасціла адшукаць у аддзеле рукапісаў Нацыянальнай бібліятэкі ў Варшаве, у фондах этнографа і краязнаўцы Аляксандра Ельскага, цэлую, нязнаную дагэтуль паэму В. Дуніна-Марцінкевіча.

Вялікая была радасць даласць ёй. Ён адным духам прачытаў яе, паведаміў пра сваю знаходку праз друку, сцісла пераказаў яе змест, падкрэсліў, што знойдзеная паэма вартая ўвагі нашай літаратуры. Аднак і пасля гэтай публікацыі спатрэбілася яшчэ шмат намаганняў, шмат часу, каб невядомы твор стаў набыткам нашай літаратуры.

Найперш трэба было займець копію твора. Зрабіць гэта, як быццам, было і нескладана, але і не так проста. Нарэшце, пасля шматлікіх клопатаў копія паэмы В. Дуніна-Марцінкевіча ў Мінску. І на свае вочы мы ўбачылі невядомы твор дудары беларускага. Напісаны ён каліграфічна, мова польская, але асобныя

ўстаўні на беларускай: на дваццаці дзевяці аркушах. У паэме гучаць дарэгія нам назвы — Пяршай, Люцінка, Ракаў, Івянец, Валожын. Знаёмыя і некаторыя імёны. Сабковіч, напрыклад. Ён у паэме такі ж, як і ў п'есе «Залётны», — ашуканец, нядаўні пастух і аканом, карцёжнік, прагне нажывы і грошай. Дзейнічае ў паэме і сам аўтар — Навум Прыгаворка. Поўная назва твора «З-над Іслачы, або Лекі на сон». У першай частцы паэмы пяць раздзелаў, уступ і зварот. У звароце паэт абяцае, што ў яго творы будзе для ўсіх дастаткова «моўнай стравы», кожны для сябе тут знойдзе штось!

Максім Танк адзін з першых, хто ўбачыў паэму В. Дуніна-Марцінкевіча, прачытаў некалькі радкоў і не ўстрымаўся: «Ой, цікавая рэч... Трэба было б перакладзі і яе на нашу мову...»

Прапанавалі гэта зрабіць яму самому. Аднак паэт запырачыў: «Не змагу зараз. Гэтулькі клопатаў. Можна, зробіць хто іншы... А пачытаць варты! Надарыцца хвіліна, дык я папрашу пачытаць».

Пасля гэтай гаворкі мінула яшчэ некалькі гадоў. Паэма на-ранейшаму заставалася невядомай нашым чытачам. Але вось у Інстытуце літаратуры запланавалі выдаць найбольш поўны збор твораў В. Дуніна-Марцінкевіча.

Вырашана было ўключыць у яго і невядомую дагэтуль паэму. Знайшоўся і перакладчык. Ім стаў вшнэўскі настаўнік і паэт Пятро Вітэль.

«Мне вельмі прыемна было перакладаць гэты твор, — сказаў Пятро Вітэль. — Паэма цікавая тым, што дае характарыстыку і малое быт тагачаснай шляхты. Для мяне яна блізкая, бо паказвае

людзей нашага краю. Я лічу, што ўсе партрэты ўзяты з жыцця і надуманых герояў і сітуацый у паэме няма. І тым больш яе (перад усімі гістарычнай) вартасць. Як перакладчык твораў А. Міцкевіча, магу з упэўненасцю сказаць, што паэма «З-над Іслачы...» напісана пад уплывам «Пана Тадэвуша»: тыя ж тыпы шляхты, іх тытулы (напрыклад, Суддзя, Саветнік), якія былі толькі пустымі гукамі, той жа скрыт вышчы, тэга паесці, паспрачацца, пахваліцца і г. д. Я перадаў гэты верш, як і «Пана Тадэвуша», шасцістопным ямбама».

Да гэтых слоў перакладчыка дадамо яшчэ. Паэма напісана ў 1868 годзе, у Люцінцы, калі пісьменнік бязвызна на жыў у сваім невялікім фальварку пад паліцэйскім наглядам. Гэта была цяжкая пасля паўстання 1863 года пара для беларускага люду, для ўсяго нашага краю. Водгулле народнай трагедыі гучыць у Марцінкевічавай паэме праз яго скаргі. Але паслухайце як: «Толькі слабы плача, калі яму балюча, не падае духам чалавек моцнай волі!» Гэта ўжо голас пісьменніка, які загартаваўся ў змаганні.

Шмат і іншага чаго цікавага знойдзе чытач у невядомай паэме В. Дуніна-Марцінкевіча. Прапануем фрагменты з яе, у якіх найбольш яскрава, як нам думаецца, выяўляецца душа самога пісьменніка, яго настрой праз апісанне дарэгіх паэтаў сэрцу мясцін, і найперш Люцінкі з усім яе наваколлем: хатаю, дваром, любімай ліпаю, якая і сёння яшчэ шапоча на люцінскім пагорку, на колішнім Марцінкевічавай сялібе густою лістогаю пра даўно мінулыя часы і пра самога песняра.

Уладзімір СОДАЛЬ.

«60 год у братняй сям'і народаў СССР» — такая назва новай рэспубліканскай кніжнай выстаўкі, што нядаўна адкрылася ў Мінску. Каля тысячы экспанатаў сабрана на ёй. Экспазіцыя яскрава адлюстроўвае поспехі, дасягнутыя беларускімі паліграфістамі за апошні час. Наведвальнікі маюць магчымасць тут жа набыць кнігу, якая найбольш спадабалася ім.

Фота С. КРЫЦКАГА.

207-мы СЕЗОН ВЯЛІКАГА ТЭАТРА

ОПЕРНЫЯ ПРЭМ'ЕРЫ

Вялікі тэатр СССР адкрыў свой 207-мы сезон. Па традыцыі ў першы вечар былі паказаны творы рускай класікі: опера «Іван Сусанін» Глінкі і «Лебядзінае возера» Чайкоўскага. Восем тысячя масквічоў і гасцей савецкай сталіцы глядзелі іх і слухалі на двох сценах — асноўнай і Крамлёўскага Палаца з'ездаў.

Аб оперным рэпертуары Вялікага тэатра ў сёлетнім сезоне, аб бліжэйшых планах карэспандэнт АДН напісаў расказаць галоўнага дырыжора тэатра Юрыя СІМАНОВА.

— Мне б хацелася пачаць з пытання аб прайшоўшых летніх гастроллях опернай трупы...

— У апошнія гады ў нас склалася трывалая традыцыя: лета — гэта час паездак па краіне. Сёлета было Закаўказзе — Баку, Ерэван, Тбілісі, дзе мы паказалі «Тоску» Пучыні, «Моцарта і Сальері» Рымскага-Корсакава, «Аланту» Чайкоўскага і «Рэквіем» Вердзі, а таксама выступалі з канцэртнымі праграмамі.

Пасля канікул частка трупы пабывала з гастроллямі ў Грэцыі, а таксама ў Югаславіі.

— Па якому прычыну адбіраўся рэпертуар для гастролей?

— Так, каб рознабакова прадставіць наш оперны тэатр: і рускую класіку, і заходнееўрапейскую. Заўважу, што многія сцэны значна меншыя па памерах, чым наша, таму не ўсе нашы спектаклі можна паказаць на іх.

— Што ж убачыць глядач у новым сезоне?

— У сваіх творчых пошуках Вялікі тэатр імкнецца спалучаць традыцыі і наватарства. У рэпертуары значнае месца займаюць новыя творы, але мы захоўваем «сувязь часоў», нашу вернасць класічнай оперы, перш за ўсё айчынай. Вось чаму мы капітальна аднавілі жамчужную рускай класікі (і ўжо паказалі прэм'еру) — оперу Чайкоўскага «Пікавая дама». У галоўных партыях выступілі вядомыя салісты Тамара Мілашкіна і Уладзімір Атлант. У працэсе пастаноўкі мы многа працавалі і над партытурай, і над мізансцэнамі, старанна шліфавалі дэталі, зрабілі новыя дэкарацыі, касцюмы.

Спектакль мае свой «тэрмін эксплуатацыі», калі можна так сказаць. На Захадзе ёсць такая традыцыя: запрашаюць артыстаў, спектакль у іх выкананні ідзе некалькі вечароў запар, затым яго здымаюць з рэпертуару на год-два, а потым аднаўляюць на такі ж кароткі тэрмін з іншымі салістамі, з іншым дырыжорам, з абноўленымі дэкарацыямі, каб «падрагэць» інтарэс публікі. Вялікі тэатр у гэтым сэнсе — тэатр спецыфічны: мы ставім спектаклі на гады, на дзесяцігоддзі.

Прэм'еру чарговага капітальнага аднаўлення — «Хаваншчыну» Мусаргскага мы пакажам 30 снежня. У мінулым сезоне гэта былі «Іван Сусанін» Глінкі, «Князь Ігар» Барадзіна.

Словам, вядзецца пастаянная работа па захаванню нашага залатога фонду.

Неўзабаве я збіраюся аднавіць таксама «Золата Рэйна» Вагнера, «Так робяць усе жанчыны» Моцарта і «Руслана і Людмілу» Глінкі.

Дырыжор Яўген Святланаў працуе з галоўным рэжысёрам нашага тэатра Барысам Пакроўскім над операй «Паданне пранябачны горад Кіцеж і дзеву Фяўронію» Рымскага-Корсакава. Спадзяюся, што гэта будзе цікавы «дуэт», бо вельмі цікавы сам падыход да класічнай спадчыны гэтых прызнаных майстроў савецкага мастацтва. Афармляе спектакль вядомы мастак Ілья Глазуноў.

Вялікі тэатр рыхтуе святочны гала-канцэрт, прысвечаны 60-годдзю ўтварэння СССР. Гэта своеасаблівая творчая справаздача артыстаў, з якой выступіць вядучыя салісты і моладзь.

Адбудзецца прэм'ера «Фігеніі ў Аўлідзе» Глюка — гэта ў асноўным маладзёжная работа (рэжысёр Вадзім Мілкоў, мастак Уладзімір Вольскі, дырыжор Марк Эрмлер).

— Вядома, што ў тэатры рэпэціруюць «Заручыны ў манастыры» Сяргея Пракоф'ева...

— Мы ўдзяляем вялікую ўвагу развіццю опернага жанру — вось чаму нас так прыцягвае творчасць Сяргея Пракоф'ева. Пачынаючы з 1937 года, калі адбылася прэм'ера оперы «Любоў да трох апельсінаў», Вялікі тэатр ажыццявіў 14 пастановак яго твораў, прычым двойчы оперы «Вайна і мір», балетаў «Каменная кветка» і «Рамэо і Джульета».

І вось цяпер Барыс Пакроўскі і дырыжор Генадзь Раждзественскі, выдатны інтэрпрэтатар пракоф'еўскай музыкі, ставяць яго «Заручыны ў манастыры». Мастак — Валерый Левенталь. Прэм'ера намечана на 25 снежня.

— Якія вашы асабістыя планы?

— Я маю намер паставіць «Дон-Жуана» Моцарта, «Лээн-Грына» Вагнера... Але падрабязна аб гэтым яшчэ рана гаварыць. Мяркую ставіць кантату «Аляксандр Неўскі» Пракоф'ева. Намячам разам з Юрыем Грыгаровічам падрыхтаваць вечар балетаў Ігара Стравінскага.

Гутарку вяла Ірына МАКАРЭВІЧ.

В. ДУНІН-МАРЦІНКЕВІЧ

З-НАД ІСЛАЧЫ, АБО ЛЕКІ НА СОН

УРЫЎКІ З ПАЭМЫ

УПРОШВАННЕ НАТХНЕННЯ

О музы, вы яснавяльможныя багіні!
Заапякуйцеся вы тым, хто праз вас гіне.
Ён, шчыра вас шануючы, замест мамоны,
У кішэні запакуюваў Зоркі і Рубоны.
Пра хлеб не дбаючы, за рыфмай толькі гнаўся
І вас праславіць одамі заўжды стараўся.
Дык вось, калі другія сёння ў пазалоце,
Ён марамі багаты, а раўня — галоце.
Калі ў кішэнях пуста, ён пры сціплай міне
Вынюхае, ці лёс чаго скуль не падкіне.

О Апалон-бажок! у дрэнным я настроі,
Ты, можа, развяселіш, лютню мо настроіш!
Складзі геройскі гімн, чароўныя ўскінь тоны
На пусташ нашу, на Люцінскія загоны.
Няхай жа вуха тую музыку пачуе,
Бо перадаць яе маім братам хачу я.
Пісакі вечныя, браты па Апалоне,
І вы мне памажыце, я прашу, сягоння.
Цень Крышталевіча, праслаўленага Бакі,
Пазыч адзін пегаса, а другі кульбакі,
Каб я ў парнас ускочыў, нібы з прашчы

камень,
Благаслаўлены вашымі, сябры, рукамі,
Пры дапамозе сіняга чарніла, пер'я.
Дык вось за стол натхнёным сяду ўжо

цяпер я,
Наносячы на лісцік гэлікану росы.
Чытач, табе я лек на сон прашу ў нябёсаў.

УСТУП

Дамок мой любы! — бачу з кожнаю хвілінай,
Што нашы дні жыцця ідуць к зямлі няспынна.
Мы разам пастарэлі, час той недалёкі,
Калі ахопляў нас з табой нябыту змрокі.
Як той марак, які з надзеяй на нябёсы
Стыхіям здрадным часта давярае лёсы,
Сваім гандлёвым справам поўнаасцю адданы
І смела сустракае буры й ураганы,
Так мы з табой тут розныя сустрэлі часы,
Былі ў нас буры і дні майскае акрасы,
А ўсё мінулае, як быццам воч імгненне,
Як снаў прыемных ці нядобрых летуценне.
Таму мне люб тут кожны кут між сцен

Зоркі і Рубоны — перыядычныя часопісы, якія ў добрых часы запяўнялі, замест Бальзакаў і Гогаў, столікі садопаў нашых грамадзян.

Што шмат ён памятак гадуе сэрцу мільх.

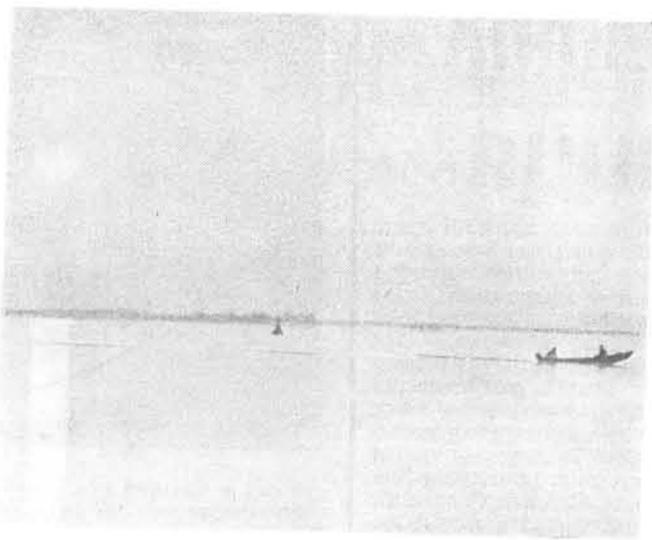
Прыгожыя ў зямлі Аўзонаў² букі і яліны,
Аж неба дасягаюць мо іх верхавіны,
Ды ліпа, ўласнаю пасаджана рукою,
Мне здасца прыгажэйшай і прытым такою,
Што часта горкія хвіліны асалодзіць
І потнае чало па працы ахалодзіць.
Яе густое голле хмарам не ўгражае,
Дык хай яго паўночны вецер не пужае,
Хай ліпе гурбы снегу не гнятуць карэння,
І хай яна нас цешыць зеленню й цвіценнем,
Дазволь сабодны ход яе жывучым сокам,
Тады й яе чало узнімецца высока.

Калі мне пасля спёкі з'явіцца ахвота
Благі настрой прагнаць, выходжу за вароты.
Там мне прырода ўся ўсміхаецца шчасліва,
Там коласам удзячным прывітае ніва,
Там селянін, змарыўшыся на працы чорнай,
Хай будзе пахвалены, скажа мне пакорна.
Спяваю вясны наладзіць мне канцэрт

прыгожы—
Пачую гімн жаўронка дзеля славы божай.
О ніва! маці добраі ласкі і апекі,
Прытуліш неўзабаве ты мяне навекі.

Даўней мы тут жылі, гуляючы вясёла,
Бывала часта, што сяброў збярэцца кола,
Хоць мой дамок і цесны, сціплы, небагаты,
Аднак у ім з душою кожны быў прыняты.
Сярод вясёлых смехаў, дружнае гаворкі
Гулялі весела, пакуль не згаснуць зоркі.
Сягоння ўсё інакш, змяніліся і людзі,
Сягоння спекуляцыя — хто больш дабудзе—
Валодае людзьмі; нямецкія рахункі
Адносны ўвялі ўжо ў іншыя кірункі.
Сягоння сэрца не шукай, — яно ў манеце,
І пры сустрэчах — холад, як на белым свеце.
А край збяднеў, і каб здабыць кавалак хлеба,
Не раз кровавым потам аблівацца трэба.
Ды толькі слабы плача, як адчуе болі,
Не падае на духу той, хто сільнай волі.
Ды бог ласкавы, знойдзеш і ў ліп нашых ценю
Людзей, што хочучы сэрцам жыць,
а не кішэнню.

² Зямля Аўзонаў — Італія.

ПА ЖЫЦЦІ З ФОТААПАРАТАМ

...Ясная раніца, разбуджаная перастукам лодачнага матора, напоены святлом бярозавыгай, партрэт дзяўчыны, чыя ўзвышаная прыгажосць нагадвае твар мадонны... Гэта работы з выстаўкі старэйшага члена народнага фотаклуба «Мінск» Мікалая Байцова, які вось ужо пяцьдзесят гадоў не расстаецца з фотаапаратам.

Яго захапленне фатаграфіяй пачалося ў студэнцкія гады, калі вучыўся ў Белдзяржуніверсітэце. З цяжкай скрыняй, дзе ляжалі пласціны, аб'ектывы, касеты, ён з'яўляўся ў вучэбных аўдыторыях, на вуліцах і плошчах Мінска. Яго часта лічылі дзіваком — цягаць на сабе такі цяжар!
Потым працаваў асістэнтам кафедры фізікі ўніверсітэта, начальнікам аддзялення аэралогіі геадэзічнай абсерваторыі, служыў у войску. Але ўсе гэтыя гады ён не забываў пра фотакамеру.

На пачатку снежня ў мінскім кінатэатры «Масква» адкрылася выстаўка Мікалая Байцова. У яго фатаграфіях няма нечака-

ных ракурсаў, іх кампазіцыя строгая і дасканалая, у іх многа паўтаной.

Першапачатковае захапленне рэпартажнай, а затым жанравай фатаграфіяй паступова саступае месца пейзажу і партрэту. М. Байцоў стварае работы, якія па праву ўваходзяць сёння ў «залаты» фонд беларускага фотамастацтва. «Раніца на Дняпры», «Дзяўчына з кнігай», «Сонечны дзень», «На дачы» — гэтыя і іншыя яго фатаграфіі прадстаўлялі беларускае фотамастацтва на выстаўках у ГДР, Польшчы, Балгарыі, Румыніі, Індыі, Італіі...

Праз доўгае і нялёгкае жыццё пранёс Мікалай Іванавіч любоў да фатаграфіі, і ў свае 74 гады працягвае актыўна працаваць у народным фотаклубе «Мінск» — яркі прыклад творчага даўгалецця чалавека, захаплення любімай справай.

Яўген КАЗЮЛЯ.

НА ЗДЫМКАХ: «Раніца на Дняпры»; «Партрэт дзяўчыны»; «На дачы»; «Набегаліся».

АБ ЧЫМ РАСКАЗАЛІ КАМЯНІ

Даўным-даўно гэта было. Калі сонца яшчэ свяціла ярка круглы год і камяні былі гарачыя і мяккія, як свежаспечаны каравай. Бегаў тады залаты алень шчасця — і дзе заставаўся след ад яго капытка, там астывала зямля і ўсё, што на ёй знаходзілася, набыла цудоўную сілу... Такую казку аб валуне, што ляжыць недалёка ад Радашковічаў, здаўна расказвалі дзецям вясцоўцы. Быў ці не быў ён чароўным — гэтага, вядома, ніхто не ведаў. Але хітрая выемка на ім і сапраўды нагадвае след аленья.

Бадай, іменна з гэтай наіўнай легенды дзяцінства пачалося незвычайнае захапленне журналіста В. Дашкевіча. За пятнаццаць гадоў у яго незвычайнай калекцыі сабраліся фатаграфіі і апісанні 200 старажытнейшых валуноў. Многа гэта ці мала, мяркуюць самі: Беларускае Савецкае Энцыклапедыя дае даведку толькі аб сямі такіх помніках прыроды. Іх занёс у раўнінную Беларусь ледавік. Некаторыя як бы адзначаюць месцы жыцця выдатных людзей, чые імёны і да гэтага часу захоўвае ўдзячная чалавечая памяць. Хоць камень (ды яшчэ той, які па сваёй велічыні «прэ-тэндзе» на званне помніка) — не іголка ў стагу сена, адшукаць яго нялёгка. Пошукі вядзе В. Дашкевіч у выхадныя дні і ў адпускны час. Нярэдка яму дапамагаюць мясцовыя жыхары. Наўрад ці трапіў бы, скажам, у калекцыю журналіста камень са старажытнага магільніка ў Бялыніцкім раёне ці валун-мядзведзь з ляснага гушчару, названы так за падабенства з касалапым. Іх паказаў яму былы партызан з Бялынічаў І. Дайнека.

А колькі цікавых звестак аб «барысавых камянях» паведаміў журналісту брыгадзір-рачнік І. Пугачэўскі, які больш за 50 гадоў працуе на Заходняй Дзвіне... Вось чаму абавязковы спадарожнік Вячаслава Іосіфавіча ў яго вандроўках — блакнот.

На Віцебшчыне расказваюць цікавую гісторыю аб затанулым у возеры Гольшава старажытным паселішчы, ад якога застаўся толькі каменны крыж на беразе. В. Дашкевіч не паленаваўся туды з'ездзіць. Аказалася, што гэта старадаўні межавы знак, якім абазначалі калісьці полацкія князі свае ўладанні. Рэдкі помнік гісторыі.

А хіба менш цікавыя каменныя вароты ля вёскі Горкі Дзятлаўскага раёна — сведчанне шчодрай фантазіі прыроды! Або валун у Шумілінскім раёне, гіганцкія памеры якога (даўжыня — 7 метраў і вышыня — 5) выклікаюць сапраўдную вагагу. Не, зусім не выпадкова лічаць іх людзі рэліквіямі сваёй зямлі.

Камяні не толькі сведкі сёвай мінуўшчыны, яны і загадкі задаюць. Напрыклад, хто і навошта высек знакі на іх уздоўж старой закінутай дарогі ў Клецкім раёне? Магчыма, нашым продкам яны замянялі верставыя слупы або павінны былі абараняць ад разбойнікаў? А магчыма штосьці яшчэ раскажуць нам...

С. ГЕРАСІМАВА.

СПОРТ

ЗАВЯРШЫЛІ СЕЗОН

На самым поўдні краіны лёгкаатлеты завяршылі сезон удзелам у традыцыйным Ашхабадскім марафоне.

Двойную перамогу ў ім атрымалі магіляўчане. Майстар спорту міжнароднага класа Міхаіл Шаўцоў быў мацнейшым на дыстанцыі сярод мужчын. А зборная Магілёва перамагла ў агульнакамандным заліку.

МЕМАРЫЯЛ САКОЛЬСКАГА

Традыцыйны ўсесаюзны турнір, прысвечаны памяці вядомага беларускага шахматыста Сакоўскага, завяршыўся ў Мінску.

З першых тураў лідэрства ў спаборніцтве захапіў чэмпіён Ленінграда Аляксандр Чарапкоў. І толькі ў апошнім туры яго дагнаў мінскі майстар Яўген Мачалаў. Яны і раздзялілі паміж сабой першае і другое месца. Трэцім стаў таксама беларускі шахматыст Пётр Карзубаў.

ПЕРАКАНАУЧАЯ ПЕРАМОГА

Гандбалісты мінскага СКА правялі першы матч 1/8 фіналу за Кубак уладальнікаў кубкаў. На сваёй пляцоўцы яны сустрэліся з чэхаславацкім клубам «Татран».

Гульня закончылася пераканаўчай перамогай белару-

скай каманды — 27:12. У мінчан вызначыўся Аляксандр Каршакевіч, які забіў 11 мячоў.

СТАРТАВАЛІ ЛЫЖНІКІ

Усесаюзныя спаборніцтвы сельскіх лыжнікаў на Кубак Цэнтральнага савета Добраахвотнага спартыўнага таварыства «Ураджай» прайшлі ў Свярдлоўску.

Удала на старце сезона выступілі тут беларускія лыжнікі. Асабліва парадвалі жанчыны. Віцебчанка Тамара Маркананская ў гонках на 5 і 10 кіламетраў уступіла толькі тытулаванай Раісе Смятанай з каманды РСФСР. Сярод юніёрак на гэтых дыстанцыях перамаглі беларускія лыжніцы Іна Зайцава і Алена Зяцёва.

У ПЕРШУЮ ЛІГУ

Валейбольныя каманды «Будмашына» з Магілёва і «Філі» з Масквы аспрэчвалі ў фінале пунцёўку ў першую лігу. Першая сустрэча прынесла перамогу магіляўчанам — 3:0, а ў другой выйгралі масквічы з лікам 3:2.

Па лепшай розніцы партый пунцёўка ў першую лігу дасталася беларускім валейбалістам.

У СКЛАДЗЕ КАМАНДЫ

Ватэрпалісты ЦСК ВМФ сталі ўладальнікамі ганаровага прызга — Кубка ўладальнікаў кубкаў еўрапейскіх краін. За каманду маракоў выступаў армеец з Мінска Уладзімір Базыленка.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Зак. 2170.